

Ajaýyp türkmen bedewi iňlis atlarynyň atasydyr: Berli Türk

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Ajaýyp türkmen bedewi iňlis atlarynyň atasydyr: Berli Türk
MUHTEŞEM TÜRK ATI, INGILIZ ATÇILIĞININ ATASI: BYERLEY TÜRK

Erken yaşta Osmanlı ordusu ile gittiği savaş meydanlarından, İngiltere’de başarıdan başarıya koştuğu yarış sahalarına, Thoroughbred ırkının temel üç aygırından birincisi olduğundan, atlarda cesaret ve hızın sembolü olarak haklı bir şöhrete uzanan bir hayat... Ve Thoroughbred ırkı içinde sayısı gün geçtikçe azalıyor olsa da günümüze kadar uzanan bir soyun kurucusu... İşte Byerley Türk... Hayatının ilk sekiz yılı (bazı kaynaklara göre 10 yılı) savaş meydanlarında geçen bu at, bir Osmanlı zabiti olan sahibi ile 1683 yılında II. Viyana kuşatmasına katılmış. Daha sonra Budin Kuşatmasında Avusturya ve müttefiklerinin Budin’i geri alması sonucunda esir düşen seyisi ile birlikte, Yüzbaşı Robert Byerley tarafından alınıp, İngiltere’ye götürülmüş. Yaşamının yaklaşık ilk on yılını savaştan savaşa tehlike içinde geçiren bu atın, doğumundan itibaren onun bakımını yapan ve ona sevgiyle özen gösteren seyisi hep yanında olmuştur. Robert Byerley’in bu atı seyisi ile birlikte alıp götürmesinin sebebi ise Türk atlarının dayanıklılığı, hızı, akıllı oluşunun yanında inatçılığı ve seyisi ya da binicisi dışında kimseyi yanına yaklaştırmadığını biliyor olmasındandır. Seyisi bir yıl kadar Byerley Türk ile birlikte İngiltere’de kalmış sonra ortadan kaybolmuştur. Bu kısa süre zarfı içinde İngilizler ondan atın sevgiyle nasıl terbiye edildiğini öğrenmişler ve ata saygı gösterilmesi gerektiğini anlamışlardır. Adının ne olduğunu bilinmeyen bu seyis o bölgede diktiği ceviz ağaçları ile günümüzde hâlâ anılmaktadır. Byerley Türk seyisinin ortadan kayboluşundan

sonra haftalarca dünyaya ksp, bir matem içine girmiŐ olması Yüzbaşı Byerley'i endiŐeye sevk etmiŐ olsa da zaman içinde Byerley Türk'n güvenini kazanmayı baŐarmıŐtır.

Byerley Türk yeni sahibi ile Kral III. William'ın İrlanda seferine ve Boyne Meydan SavaŐına da katılmış. Bu savaŐlarda da cesareti ve dayanıklılığı ile sahibinin baŐarılı olmasında önemli rol oynamıŐ. Byerley Türk, yeni sahibi ile de iki yıl kadar savaş meydanlarında boy göstermiŐtir.

Byerley Türk'n Türkçe bir ismi de var. Azarax. Anne ve babasının isimlerinden oluŐturulan bu isim, babasının AteŐ olan isminin ilk harfi A ile annesinin Zarif olan isminin Zar kısmının birleŐtirilmesi sonucunda ateŐ çocuğu anlamına gelen Azarax ismi üretilmiŐtir. Dönemin ressamlarından John Wootton tarafından resmedilen Byerley Türk hiç deĐiŐik renkte lekesi olmayan siyah bir at olarak resmedilmiŐ ve kayıtlarda çoğu yavrusunun da kendiyile aynı renkte olduğu yazıyor. Byerley Türk'n rengini kendi gibi siyah olan annesi Zarif'ten aldığı söyleniyor. Zira Byerley Turk gibi savaş meydanlarında zorlu mücadeleler geçirmiŐ babası olan AteŐ demirkr bir safkan.

İngiltere'deki en eski yariŐ kayıtlarında Byerley Türk'ün ilk olarak 1690 yılında yariŐ koŐmaya baŐladıĐını görüyoruz. Bu tarih bize Byerley Türk'n 10 ya da 12 yaŐlarında yariŐ sahalarına geldiğini gösteriyor. Kuzey İrlanda'da düzenlenen Kraliyet koŐusunu kazandıktan sonra bütün yariŐıllar ve yetiŐtiricilerin dikkati Byerley Türk zerine yoĐunlaŐıyor ve aygır olarak birçok talep almaya baŐlıyor. Byerley Türk'ün ilk tayı 1701 yılında doğan Basto'dur. Basto yariŐ sahalarında 1708-1710 yılları arasında baŐarılı yariŐlar yapmıŐ bir isim ama Byerley Türk hattının devamını sağlayan asıl isim ise bir baŐka oğlu Jigg. Kayıtlarda Basto ile aynı yıl doğduğu görünen Jigg'in 1718 doğumlu oğlu Partner (Crofts Partner) hem güçlü bir yariŐ atı hem de baŐarılı bir aygır olarak soyun devamını sağlayan isim olarak tarihteki yerini alıyor.

(....)

Ülkemizde Armanasco dışında Abbas, BaŐkurt, Best Team, Castle Rising, Compton Place, Definite Article, Dont Forget Me, Ortak, Namid, Dr.Devious, Idris, Inchinor, Indian Ridge,

Michael Jackson, Paco, Ridgewood Ben, Rising Sun, Statoblest, Typhonic Rising gibi Byerley Türk hattından gelen aygırların tayları bulunmakta. Bu isimlerin çoğu tayları vasıtası ile ülkemizde temsil ediliyorlar. Ülkemizde aygırlık yapan isimlerin ise sıfat yaptığı kısırak sayısı çok kısıtlı olduğu için aygırlık vasıflarını net olarak bilemiyoruz. Milli harada bulunan aygırlarımız içinde ise maalesef Byerley Türk hattından gelen bir isim yok. Oysa ismindeki Türk adından dolayı bu soyun devamı için en fazla çaba göstermesi gereken atçılar bizim atçılarımız olmalı.

Byerley Türk adına düzenlenen Grup 1 koşu ülkemizde 5 senedir koşulmakta... Düzenlen Gr.I Byerley Türk koşusuna bu iki yılda katılan safkanlar içinde Byerley Türk soyundan gelen bir isim olmaması bizim açımızdan üzüntü verici bir durum olarak algılanmalı. Yurt dışında Byerley Türk soyundan gelen erkek atların birçoğu iğdiş edilerek koşturuluyor. Bunda bir kasıt aramak gerekir mi yoksa o ülkelerdeki yarış şartları bunu gerektiriyor bunun tartışmasını yapmayacağım. Sonuçta, iğdiş edilen bu safkanların soyun devamı anlamında bir katkısının olmayacağı aşikârdır. İsmindeki Türk adı ile at yarışları tarihine mal olmuş bu önemli aygırının soyunun devamı ve gelişmesi konusunda yapılabilecek bir şeyler varsa bunların yapılacağı adres aynı Türk ismini taşıyanların yaşadığı yerdir diye düşünüyorum. Bir dönem ülkemizde de bulunup at almış olan Jeremy James Byerley Turk hakkında bir kitap bile hazırlayıp piyasaya sundu. Kitabın kapağında Byerley Türk'ten dünyanın ilk Thoroughbred atı olarak söz ediyor.

Osmanlı'nın gerileme dönemine girdiği zamanlarda Avrupa'da yükselen bir Türk ismi olarak karşımıza çıkıyor Byerley Türk. Dünyanın ilk Thoroughbred atı olarak adlandırılan Byerley Türk bugün 26'dan fazla nesil oluşturmuş bir aygır.

Thoroughbred ırkı içinde etkinliği günden güne azalan Byerley Türk soyu günümüzde varlığını sınırlı sayıda aygır ile sürdürmekte. Gerek sınırlı sayıda aygır ile soyun devam ediyor olması, gerekse mevcut aygırların erkek taylarının çoğunlukla iğdiş (hadım) edilerek koşturuluyor olması Byerley Türk soyunu yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmakta. Byerley Türk

soyundan en son Chef De Race isim olan ve bu soyun devamında en büyük kilometre taşı olacak Indian Ridge'in, 2006 yılının 17 Ocakında kalp krizi geçirerek ölmesi de bu soyun devamı ve Thoroughbred ırkı içinde sayısının artması açısından büyük kayıp olmuştur. 21 yaşında ölen bu aygırın geride soyu devam ettirecek günümüzde aygırlık yapan birçok oğlu var. Halen sahalarda koşan taylarının olduğunu düşündüğümüzde ilerde Indian Ridge'nin aygırlık yapan oğullarının sayısının artabileceğini söyleyebiliriz.

Erhan GÖKBAÝRAK.

[http://www.byerleyturk.net/byerley-turk-hakkimizda/byerley-turk-tarihce Taryhy makalalar](http://www.byerleyturk.net/byerley-turk-hakkimizda/byerley-turk-tarihce-Taryhy-makalalar)